

Náležitosti Formy smlouvy o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným dle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2020

O náležitostech formy smlouvy o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným nebyly do 31. 12. 2013, jakož ani od 1. 1. 2021 pochybnosti, neboť písemnou formu s úředně ověřenými podpisy nepochybně a nezpochybnitelně výslovně stanovily a dále již stanovují právní předpisy.¹ Tento článek se tedy dále zabývá pouze právními jednáními učiněnými v rozhodném období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2020.

O poznání méně jednoznačná je však právní úprava od přijetí ZOK až do jeho novely účinné od 1. 1. 2021, kdy relevantní ustanovení bylo následujícího znění: „*Převod podílu je vůči společnosti účinný doručením účinné smlouvy o převodu podílu s úředně ověřenými podpisy.*“² Jazykovým výkladem lze stěží dospět k jinému právnímu závěru než, že daná norma požaduje jako podmínku pro **účinnost smlouvy vůči společnosti** a tedy i zápis nabyvatele (nového společníka) do seznamu společníků předložení smlouvy s úředně ověřenými podpisy.

Každé právní jednání, tedy i smlouvy o převodu podílu si prochází několika fázemi, nejprve je zde vůle stran, následně projev vůle a když se projevy vůle střetnou, pak zde může být právní jednání za předpokladu, že je splněna forma stanovená právními předpisy. Dále pak právní jednání může (má) mít právní účinky, a to nejprve inter partes a následně případně, zejména u převodu vlastnického (či jiného věcného) práva, erga omnes. Jazykovým výkladem pak lze dospět k závěru, že žádný požadavek na formu smlouvy o převodu podílu citovaným ustanovením není stanoven, když takový požadavek bývá zpravidla uvozen např. formulacemi „*Smlouva o převodu podílu musí být písemná a podpis na smlouvě musí být úředně ověřen.*“ Taková formulace zde absentuje. Explicitně je však stanoveno, že převod podílu nenabude **účinky vůči společnosti**, dokud není naplněna forma smlouvy – písemná podoba s úředně ověřenými podpisy. Čistě jazykovým výkladem pak lze připustit situaci, kdy je formálně vzato smlouva o převodu podílu uzavřena v písemné formě bez úředně ověřeného podpisu, avšak účinky takové smlouvy vůči společnosti nenastanou, tedy nový společník bude vlastníkem podílu, avšak společnost jej nezapíše do seznamu společníků. Uvedená situace je do jisté míry absurdní a nežádoucí, neboť by pak nový společník byl sice vlastníkem podílu, ale nemohl by vykonávat řadu vlastnických práv spojených s podílem. V praxi bývá takováto situace řešena prevenčně, a to sice že podpisy na smlouvách o převodu podílu jsou (byly) v daném období úředně ověřovány.

V právní teorii dlouho převládal právní názor, že i v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2020 je nutné vykládat ustanovení § 209 odst. 2 ZOK tak, že toto ustanovení stanoví jako náležitost smlouvy o převodu podílu písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. Tento závěr se velmi často opíral o sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu ČR,³ které se vyjádřilo k náležitostem zástavní smlouvy o zástavě podílu ve společnosti s ručením omezeným ve spojení s náležitostmi smlouvy o převodu podílu, a to sice tak, že „*Zákon o obchodních korporacích přitom klade na smlouvu o převodu podílu nevtěleného do kmenového listu požadavek na písemnou formu s úředně ověřenými podpisy (§ 209 odst. 2 z. o. k.). Jakkoliv tak činí v souvislosti s účinností smlouvy vůči společnosti, lze dovodit, že jde o požadavek na formu smlouvy jako takové; opačný výklad, podle kterého se forma smlouvy o převodu podílu může lišit v závislosti na tom, zda má mít účinky vůči společnosti či nikoliv, považuje Nejvyšší soud z hlediska právní jistoty za neudržitelný [...]*“

¹ Srov. ust. § 115 odst. 3 ObchZ resp. ust. § 209 odst. 2 ZOK

² § 209 odst. ZOK ve znění do 31. 12. 2020

³ Cpjn 204/2015

NS ČR nicméně však již nerozvádí, jaké právní dopady by případná absence úředně ověřeného podpisu na smlouvě o převodu podílu měla, zda by smlouva byla nicotná (vůbec by nevznikla) nebo by se jednalo o smlouvu neplatnou, pak je na místě otázka za absolutně či relativně.

Pokud by byl přijat závěr sjednocujícího stanoviska bez dalšího, pak je zde ale nezodpovědná otázka právních dopadů absence ověřeného podpisu. Nutno zdůraznit, že citovaná pasáž se nachází toliko pouze v odůvodnění příslušného sjednocujícího stanoviska, nikoliv však ve výroku.

Nastolená otázka byla pak v praxi dále posuzována opět NS ČR, kdy však již NS ČR předestřel rozdíl mezi požadavkem písemné formy s ověřeným podpisem kladeným na smlouvu jako takovou a tímž požadavkem kladeným pouze jako podmínka účinnosti převodu podílu vůči společnosti: *„Zákon rozlišuje účinnost smlouvy o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným inter partes a její účinnost vůči společnosti. Není-li ve smlouvě o převodu podílu stanoveno jinak, stávají se závazky ze smlouvy účinné dnem, kdy byla smlouva uzavřena (§ 1745, § 1759 o. z.), a k tomuto dni se stává nabyvatel vlastníkem podílu (§ 1099 o. z.), jenž je v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 nehmotnou movitou věcí (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. 29 Cdo 5719/2016). Vůči společnosti však nastávají právní účinky převodu podílu nevtěleného do kmenového listu až okamžikem, kdy je jí doručena účinná písemná smlouva o převodu podílu s úředně ověřenými podpisy smluvních stran. Až k tomuto dni se nabyvatel podílu stává společníkem. Jinak řečeno, není-li převod podílu účinný vůči společnosti, nestává se osoba, na kterou je podíl převáděn, společníkem (k tomu srov. v poměrech družstva rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. 29 Cdo 4215/2016, uveřejněný pod číslem 38/2019 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).“⁴*

Fakticky se tak NS ČR mlčky odchýlil od svého dříve přijatého závěru ve sjednocujícím stanovisku. NS ČR mj. dále uzavírá *„Nejvyšším soudem zastávaný výklad potvrdil i legislativní vývoj (k tomu srov. § 209 odst. 2 z. o. k., ve znění účinném od 1. 1. 2021).“⁵* S uvedeným nelze souhlasit, neboť sám zákonodárce je názoru, že rozhodná úprava nebyla jednoznačná a závěr přijatý NS ČR ve sjednocujícím stanovisku nebyl jednoznačný a nezpochybnitelný, proto zákonodárce přijal novelu, což m.j. odůvodnil: *„Navrhovanou změnou odstavce 2 se stanoví najisto, že smlouva o převodu podílu musí mít písemnou formu s úředně ověřenými podpisy; ta je podmínkou platnosti smlouvy. Změna reaguje na názory části právní doktríny, která dovozuje, že smlouva o převodu podílu nemusí být ani v písemné formě, na druhou stranu však společnosti musí být doručena v písemné formě s úředně ověřenými podpisy (B. Havel in Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 402). Změna zvyšuje právní jistotu. Totožnou úpravu ostatně obsahoval i obchodní zákoník (srov. § 115 odst. 3 ObchZ).“⁶* Zákonodárce tedy zjevně připouští i výklad odlišný, než jaký bez další přijal NS ČR ve sjednocujícím stanovisku.

Svůj závěr⁷ NS ČR odkazem na své jiné rozhodnutí – rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. 29 Cdo 4215/2016, který řeší obdobnou právní otázku v rámci právních poměrů družstev. Právní úprava družstev neobsahuje tutéž (problematickou) formulaci, avšak obsahuje obdobný koncept, tj. rozdíl mezi okamžikem perfekce, platnosti a účinnosti (inter partes) smlouvy o převodu družstevního podílu a případné následné/opožděné účinky vůči třetím stranám – zde konkrétně družstvu.⁸

⁴ odst. 28. Rozsudku sp. zn. 27 Cdo 1018/2021

⁵ odst. 31. Rozsudku sp. zn. 27 Cdo 1018/2021; pozn. autora NS ČR zde kvituje závěr obsažený ve sjednocujícím stanovisku

⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020, K bodům 233 až 235 (§ 209)

⁷ Srov. miněno závěr přijatý v Rozsudku sp. zn. 27 Cdo 1018/2021

⁸ Srov. ust. § 601 odst. ZOK (uvedené ustanovení nebylo žádnou novelou ZOK nikterak dotčeno)

NS ČR v Rozsudku sp. zn. 27 Cdo 1018/2021 nijak blíže nerozvádí podobnost mezi družstevním podílem a podílem ve společnosti s ručením omezeným, nicméně je zjevné, že minimálně 27. senát zde podobnost spatřuje. Připouští-li ZOK v jednom ustanovení naprosto zcela explicitně, že smlouva o převodu podílu (družstevního) může nabýt perfekce, platnosti a účinnosti (mezi stranami) v jiný okamžik než účinnost vůči příslušné právnické osobě (družstvu), pak je nutné si klást otázku proč není tentýž právní konstrukt možno aplikovat na podíl ve společnosti s ručením omezeným, když jediné odůvodnění, které NS ČR k opačnému závěru poskytl zní: „*opačný výklad, podle kterého se forma smlouvy o převodu podílu může lišit v závislosti na tom, zda má mít účinky vůči společnosti či nikoliv, považuje Nejvyšší soud z hlediska právní jistoty za neudržitelný*“

Citovaná formulace je poněkud tendenční, neboť z formulace ZOK vyplývá pouze, že za účelem účinnosti vůči společnosti je vyžadován úředně ověřený podpis, přípustnost různých forem smlouvy bez dalšího z textu zákona nevyplývá.

Lze si představit situaci, kdy smluvní strany v rozhodném období (1. 1. 2014 – 31. 12. 2020) uzavřou smlouvu o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným bez úředně ověřeného podpisu, smlouva by tak inter partes mohla nabýt účinnosti, smluvní strany se podle smlouvy vypořádají (zejména si uhradí kupní cenu, je-li úplatná), smlouvu příslušné společnosti nepředloží (např. mimo jiné pro to, že je ujednáno, že dividenda i přes skutečnost, že podíl byl již převeden náleží ještě převodci) a až následně (nejpozději však do 31. 12. 2020) uznají podpisy na smlouvě za vlastní. Uvedeným uznáním dojde ke splnění podmínek pro účinky smlouvy vůči společnosti, tedy po naplnění této podmínky smlouvu strany předloží společnosti.

O závěru NS ČR uvedeném ve sjednocujícím stanovisku pak je nutno pochybovat nejen pro skutečnost, že tento byl (byť mlčky) vyvrácen v Rozsudku sp. zn. 27 Cdo 1018/2021, ale též proto, že NS ČR neposkytl přesvědčivé odůvodnění. O závěru NS ČR uvedeném ve sjednocujícím stanovisku je pak vhodné též pochybovat z důvodu, neboť se NS ČR nijak nevypořádává s možnou situací nastíněnou v předchozím odstavci, kterou lze jen stěží považovat za jakkoliv jdoucí proti smyslu a účelu textu ust. § 209 odst. 2 ZOK v rozhodném období, tj. NS ČR ani nezduodňuje, proč by taková smlouva tedy měla být stižena právní vadou (jak naznačeno výše nejisto jakou vadou) nebo z jakého důvodu by takovýto specifický případ měl být právně perfektní. Naposled je nutno o závěru přijatém NS ČR ve sjednocujícím stanovisku pochybovat, neboť o něm vyjádřil pochybnosti sám zákonodárce v důvodové zprávě k novele.

NS ČR ve sjednocujícím stanovisku nikterak nezohledňuje dikci ust. § 574 OZ, podle kterého platí, že „*Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.*“ Dle citovaného ustanovení OZ je pak vhodné se k předestřené otázce stavět spíše tak, že v případě absence úředního ověření podpisu na smlouvě o převodu podílu je pak taková smlouva spíše platná než neplatná. NS ČR se ve sjednocujícím stanovisku též nijak nevypořádává s předpoklady nulity/nicotnosti právního jednání, jak je stanoví OZ,⁹ když absence úředního podpisu zřejmě nebude případ absence vůle jako takové,¹⁰ absence vážnosti vůle a jejího projevu,¹¹ ani o nesrozumitelnost právního jednání.¹²

Na tomto místě je nutné též nabídnout exkurz do smyslu a účelu právní úpravy úředně ověřeného podpisu na smlouvě o převodu podílu. Primárním účelem je právní jistota stran, zejména převodce, když převodce je chráněn mj. vůči situaci, kdy jeho podpis na smlouvě je falšován, resp. není vyhotoven převodcem. Uvedeným je převodce chráněn, aby nedošlo k převodu jeho podílu bez

⁹ Srov. ust. § 551 – 554 OZ

¹⁰ Srov. ust. § 551 OZ

¹¹ Srov. ust. § 552 OZ

¹² Srov. ust. § 553 OZ

verifikace jeho podpisu procesem úředního ověření a nemohla tak třetí osoba nakládat s jeho podílem či vykonávat práva spojená s jeho podílem bez jeho souhlasu. Tento smysl a účel je rovněž dodržen i při přijetí výkladu ust. § 209 odst. 2, že samotná smlouva je platná a účinná i bez úředního ověření podpisu, avšak taková smlouva nenabude účinkům vůči společnosti. Tedy převodce je chráněn, že společnost nezapíše osobu, která padělala jeho podpis (bez úředního ověření podpisu) jako společníka, a tedy takové třetí osobě společnost neumožní výkon žádných práv a převodce je zároveň chráněn, neboť takováto třetí osoba, pokud svá práva uplatní vůči převodci napřímo, tak tento velmi jednoduše namítne nepravost podpisu.

Na podporu zde předestřené argumentace si pak autor klade otázku, zda pokud bylo ustanovení § 209 odst. 2 ZOK tak jednoznačné, jak uzavírá NS ČR ve sjednocujícím stanovisku, proč tedy zákonodárce předmětné ustanovení novelizoval? Nasnadě je logická odpověď a to sice, že ani sám zákonodárce nebyl přesvědčen o argumentaci a závěru NS ČR a považoval za nutné textaci zákona změnit, tak aby odpověď na zde řešenou otázku postavil najisto.

Nastíněnou otázku formy smlouvy o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným tak uzavírám, že v rozhodném období se kloním k závěru, že smlouvy uzavřené bez úředně ověřeného podpisu za platné a účinné, avšak k dnešnímu dni neshledávám jednoznačný a zřejmý názor NS ČR na tuto otázku. Definitivně tuto otázku tak může vyřešit až NS ČR jako otázku položenou v rámci dovolacího řízení. Autor článku doplňuje, že zastupoval klienta v soudním sporu, kdy předestřená otázka byla pro spor nepochybně zásadní, avšak bohužel pro právní nauku byl o věci uzavřen smír a autor tak neměl možnost tuto otázku položit ani na ni obdržet odpověď.